

Comentariu La Tiganci de Mircea Eliade

Mircea Eliade recunostea "inca din adolescenta mi-a placut sa scriu nuvele, povestiri si chiar nuvele fantastice".

Aceasta inclinare spre fabulos se va accentua in urma vastelor sale lecturi si a numeroaselor calatorii. El va fi atras mereu de spatiul romanesc si de orasul Bucuresti: "pentru mine Bucurestiul este centrul unei mitologii inepuizabile". si in nuvela "La tiganci" actiunea se petrece in Bucuresti avindu-l ca protagonist pe profesorul de muzica Gavrilesco. Nuvela ilustreaza o alegorie a mortii sau a drumului spre moarte. Itinerariul spiritual al eroului se desfasoara in opt secvente care alcatuiesc nuvela construita cu echilibru si armonie clasica. Alterneaza planul real cu cel ireal.

Secventa I (expozitiunea) prezinta eroul in tramvai, este vorba de Gavrilesco care se intorcea acasa de la lectiile de pian date domnisoarei Otilia. in tramvai se discuta despre bordeiul tigancilor, de existenta caruia se prefac ca se scandalizeaza barbatii. Pentru profesor acesta este un palat cu gradini si nuci pe care el il vede de trei ori pe saptamina. isi aduce aminte ca a uitat servieta la meditatie si coboara repede ca sa ia tramvaiul in sens invers. in aceasta prima secventa autorul introduce citeva leitmotive: caldura mare, biletul, confesiunea, colonelul Lavrence, bordeiul (spatiul misterios), Elsa.

Asteptind tramvaiul este atras hipnotic de mirosul amarui al frunzelor de nuc si de nefireasca racoare inci fara sa-si dea seama s-a aflat in fata portii. Secventele II, III si IV ale naratiunii dezvolta intriga marcata de patrunderea lui Gavrilesco la tiganci. Desfasurarea actiunii se face prin nararea intimplarilor eroului in acest spatiu, visul lui.

Intrind la tiganci este intimpinat de baba care-i cere "trei sute" ca sa il lase la bordei, sa-si aleaga o fata. Se intilneste cu trei fete, trebuind sa identifice pe cea de a treia dar nu reuseste. Pica intr-un vis si apoi se trezeste cu gindul ca trebuie sa-si recupereze servieta si se duce la tramvai.

Acest nucleu contine mai multe mituri mereu aprofundate in lucrarile lui Eliade. Bordeiul trebuie privit ca un mit al labirintului, un simbol al trecerii dinspre viata spre moarte. Este un spatiu al initierii in ritualurile mortii. Trecerea prin bordei este o trecere "dincolo". Cele trei fete amintesc de ursitori, ele il supun pe Gavrilesco unor incercari pe care el nu le poate trece, danseaza in jurul lui, ii cer sa o ghiceasca pe tiganka dar el le scapa mereu.

Personajul aluneca mereu spre trecut vorbindu-le despre episoadele cu Hildegard si Elsa.

El nu reuseste sa ghiceasca tiganka nici dupa ultima incercare. Trebuie sa interpretam acest lucru in sensul ca profanul rateaza intrarea lui in domeniul sacralului. Apare o noua tentativa de intrare in real prin muzica.

Secventa IV descrie visul lui Gavrilesco. Eroul viseaza ca incerca sa ghiceasca fetele, se pierde in camere ciudate cu tavane scunde si neregulate, cu peretii usor ondulati, cu paravane tot mai

misterioase, cu coridoare pe care rataceste mereu in sens invers, cu obiecte ce-l terorizeaza.

Visul se termina cu o scena a luptei lui cu o draperie simbolica. Visul are mai multe semnificatii.

La inceput el apare ca o aspiratie a eroului spre o alta realitate alaturi de Hildegard. Apoi in secventa IV visul devine simbolul cosmarului traversarii materiei de catre spirit a vietii spre moarte insotita de spaima si sufocari. Draperia ii apare ca un giurgiu si-l ingrozea ca jocul straniu al fetelor. Jocul ielelor propune lui Gavrilescu drept proba ghicitul, simbol al riturilor de initiere in taina mortii, o vama luata sufletului ca o ultima sansa de despartire a conditiei umane.

Cifra trei si multiplu de trei este un alt mit al nuvelei care puncteaza momente semnificative.

Secventa V ne apropie de punctul culminant al nuvelei prezentandu-ni pe Gavrilescu in incercarea de a-si recupera servieta cu partituri. in strada preoteselor nr. 18 nu mai cunoaste pe nimeni, in locul doamnei Voitinovici gaseste pe doamna Georgescu, iar despre Otilia alfa ca plecase acum 8 ani dupa ce se casatorise cu inventatorul Frincu. Se intoarce spre casa si in tramvai revin aceleasi obsesii (portofelul, caldura, etc.).

Secventa VI (punctul culminant) se petrece acasa unde surprizele continua. Elsa, sotia lui, plecase in Germania la familia ei in urma cu 12 ani, cam de cind aflase ca el a murit. Murise si madam Trandafir si foarte dezamagit se hotareste sa se intoarca la tiganci.

Secventa VII descrie drumul de acasa la tiganci. Calatoria lui se realizeaza intr-o atmosfera fantastica, noaptea cu un personaj misterios pe care Gavrilescu il simte un visator, o fire de artist. Acesta ca un mesager al mortii il ajuta pe profesor sa ajunga "dincolo" trecind prin locuri impuse de traditie cum este biserica.

Secventa VIII incepind cu intrarea definitiva a eroului la tiganci unde nimic nu se schimbase. Baba il asteapa, il recunoaste, ii ia vama, ii arata din prag casa cea mare rostind niste cuvinte oraculare: "vezi sa nu te ratacesti", "sa te tii drept pe coridor si sa numeri sapte usi si cind ajungi la a saptea sa bati de trei ori si sa spui: eu sunt, m-a trimis baba". Sleit de puteri trece prin coridor si se incurca iar, o gaseste pe Hildegard care il asteptese ca sa-l conduca pe ultimul drum si ii spune "vino cu mine". Pornesc spre padure alunecind dinspre veghe spre vis, spre moarte du-si de birjarul enigmatic si de porunca lui Hildegard: "la-o spre padure, pe drumul ala mai lung si mina incet. Nu ne grabim."

Deznodamintul nuvelei nu aduce iesirea din ambiguitate. Eroul se explica echivoc "se intimpla ceva cu mine si nu stiu ce, daca nu te-as fi auzit vorbind cu birjarul as crede ca visez.". Fata il consoleaza la fel de echivoc "toti visam, asa incepe, ca intr-un vis.". Nuvela intr-o alta interpretare poate sugera aventura artistului case aspira sa-si depaseasca conditia sa profesionala si sociala a omului care poate atinge absolutul, eternul. si atunci bordeiul poate fi privit ca Olimpul, o cetate a cunoasterii.

Conditia materiala precara il impiedica sa-si depaseasca conditia, in lupta sa ar trebui sa fie tinar dar el este batrin, ar trebui sa fie curajos dar lui ii e frica mereu, i-ar trebui o dragoste protectoare dar toti care l-au iubit au disparut. Din aceasta perspectiva nuvela prezinta drama artistului ratat.